

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra humanitních věd

Teze diplomové práce

**Místní akční skupina jako aktér lokálního rozvoje
(MAS NAD ORLICÍ)**

Aneta Jílková

© 2016 ČZU v Praze

Souhrn

Diplomová práce se zabývá problematikou vlivu místní akční skupiny NAD ORLICÍ na rozvoj regionu, a to se zaměřením na aktivity vykonané touto MAS v programovém období 2007-2013 a spolupráci a participaci probíhající uvnitř a vně této MAS. V souladu s cílem práce byla v teoretické části prostudována odborná literatura, která se zaměřovala zejména na endogenní pojetí regionálního rozvoje. Důležité byly rovněž teorie regionálního rozvoje, kde se jako nejvhodnější pro danou problematiku jeví přístup institucionální zabývající se spoluprací aktérů rozvoje. Implementace teoretických poznatků je realizována přístupem LEADER.

Na pomezí teoretické a empirické části byla zpracována sekundární a komparativní analýza dat o aktivitách MAS NAD ORLICÍ. Bylo zjištěno, že daná MAS zrealizovala ve sledovaném období celkem sto sedmáct rozvojových projektů s využitím pěti dotačních programů s důrazem na Program rozvoje venkova ČR 2007-2013, jehož součástí byl program LEADER.

V souladu s naplněním cíle práce bylo nezbytné uskutečnit polostandardizované rozhovory s odborným zástupcem MAS NAD ORLICÍ a jejími členy podnikatelského sektoru (sektor s nejnižším počtem realizovaných projektů, tj. 29 %). Přínos aktivit realizovaných MAS NAD ORLICÍ byl shledán v jejich souladu s rozvojovými potřebami území, rozmanitostí, dlouhodobé udržitelnosti, inovativnosti a podpoře spolupráce aktérů. Zdůrazněn byl aktivní přístup osob pracujících v MAS. Příležitosti pro zapojení do rozvojových aktivit měly všechny sektory aktérů stejné, avšak zájem podnikatelů byl ovlivněn očekáváním vyšší finanční podpory a byl snižován individuálním prosazováním vlastních zájmů některých aktérů a chováním orgánů nadřízených MAS. V oblasti vnější spolupráce s dalšími MAS byla počtem deseti projektů MAS NAD ORLICÍ jedna z neaktivnějších v ČR. Podstatný vliv zde měly osobní kontakty osob působících v MAS NAD ORLICÍ se členy dalších MAS.

Místní akční skupiny, jakožto společenské skupiny, představují kolektivní aktéry, avšak je důležité si uvědomit, že jejich existence závisí na aktivitě jednotlivců, bez nichž by nebylo možné, aby MAS fungovaly.

Klíčová slova: rozvoj, region, lokalita, rozvoj regionů a venkova, endogenní přístup, aktér, aktivita, LEADER, místní akční skupiny, spolupráce, participace

Cíl práce

Záměrem diplomové práce je zjistit, zda a jakým způsobem přispívá místní akční skupina NAD ORLICÍ k rozvoji lokality, ve které působí, a to jednak pomocí sekundární analýzy dat o aktivitách, které MAS NAD ORLICÍ realizovala v programovém období 2007-2013 a dále pomocí polostandardizovaných rozhovorů s představiteli MAS zjistit, zda a jakým způsobem probíhá spolupráce a participace uvnitř a vně uvedené MAS - to znamená, zda a jak se členové MAS (sektoru veřejného, podnikatelského a neziskového) podíleli na aktivitách konaných sledovanou MAS NAD ORLICÍ a jak MAS NAD ORLICÍ spolupracovala s ostatními subjekty (pro MAS vnější, tj. takové, se kterými spolupracuje z vnějšku a nejsou jejími členy).

Metodika

Práce je rozdělena na část teoretickou a část empirickou, které jsou v logické návaznosti. *Teoretická část práce* je tvořena na základě prostudování relevantní české i zahraniční literatury a dalších zdrojů, které se zabývají sledovaným tématem. Jejím cílem je vysvětlení pojmů, které úzce souvisí s uvedením do studované problematiky. Východisko zde představuje endogenní přístup v regionálním rozvoji a teorie regionálního rozvoje se zaměřením na institucionální přístup, který se zabývá spoluprací aktérů rozvoje. Veškeré zjištěné poznatky jsou spojeny v metodě LEADER a jejích sedmi principech.

Propojení teoretické a empirické části je provedeno pomocí sekundární a komparativní analýzy dat o aktivitách uskutečněných MAS NAD ORLICÍ v programovém období 2007-2013. Komparace projektů je uskutečněna dle roku realizace a dle dotačních programů, ze kterých byly podpořeny. Důraz je kladen na projekty naplňující opatření Osy LEADER Programu rozvoje venkova ČR 2007-2013, neboť reflektují spolupráci probíhající uvnitř i vně MAS, a to analýzou zapojení jednotlivých sektorů aktérů do aktivit konaných sledovanou MAS a zapojení MAS jako celku do projektů spolupráce.

Empirická část práce je vytvořena sběrem a následným zpracováním primárních dat zjištěných pomocí techniky dotazování, která je provedena pomocí polostrukturovaných rozhovorů s vybranými členy sledované MAS, a také s jejím odborným zástupcem. Tato část práce je zacílena na hodnocení vlivu MAS NAD ORLICÍ na rozvoj regionu, kde se nachází, a to se zaměřením na spolupráci a participaci aktérů, kteří jsou do této MAS zapojeni.

Teoretické vymezení práce

Nejprve byla vypracována teoretická část práce, kde byl s ohledem na cíl práce jako stěžejní prvek studován endogenní přístup v pojetí regionálního rozvoje, jelikož jako hlavní zdroj rozvoje regionů pojímá lidský kapitál. Logika endogenního přístupu vyplývá z myšlenky místního vlastnictví zdrojů a rozhodnutí, jak tyto zdroje využít ve snaze o dosažení stanovených místních cílů (Ray, 2014). Právě toto pojetí bylo bráno na zřetel v průběhu celé tvorby diplomové práce, kde místem je chápána místní akční skupina NAD ORLICÍ s aktéry vlastními zdroje, kteří jsou součástí jejího území. Pro objasnění teoretických východisek regionální politiky bylo nutné prostudovat teorie regionálního rozvoje, kde stanovenému cíli práce nejlépe odpovídá přístup Institucionální, neboť právě teorie z něho vycházející se zabývají způsoby vedoucími k interakci a učení aktérů regionálního rozvoje a zvýšení jejich reflexivity. Skutečnost, že regionální rozvoj není uskutečňován bez pravidel, dokazuje existence regionální politiky. V pojetí EU je regionální politika prováděna na třech úrovních – nadnárodní, národní a regionální a pro každé programové období jsou stanoveny cíle, k jejichž naplnění směřuje. Pro diplomovou práci se jako stěžejní jeví úroveň regionální, na které je v ČR regionální politika uskutečňována jako koncepční činnost se zapojením státu a regionálních a místních orgánů – tedy místních akčních skupin. Studium základních dokumentů zabývajících se rozvojem regionů a venkova na úrovni ČR bylo zjištěno, že pro diplomovou práci je zásadní Program rozvoje venkova ČR 2007-2013 a jeho Osa IV LEADER, ze kterého byla čerpána převážná část finančních prostředků pro realizaci aktivit MAS NAD ORLICÍ ve sledovaném období.

Teoretická část se dále zaměřila na aktéry regionálního rozvoje, které Petrusek pojímá jako iniciátory, realizátory a nositele sociální činnosti, což jsou z užšího pohledu jednotlivci a z pohledu širšího společenské skupiny (Petrusek, 1996a). Aktéři regionálního rozvoje byli kategorizováni dle členění uváděném Binkem (Binek a kol., 2009), které spočívá v jejich rozdělení dle úrovně působení a typu sektoru. Pro diplomovou práci je zásadní lokální úroveň, kam se v sektoru veřejném řadí obce, dobrovolné svazky obcí, MAS a organizace zřizované obcí, v sektoru podnikatelském podnikatelé a zemědělci a v sektoru neziskovém zájmová sdružení a spolky. Práce se zabývala také nehmotným kapitálem aktérů rozvoje, na které Bourdieu nahlíží jako na vlastníky zdrojů, kteří mají schopnost je strategicky využít (Šubrt, 2001). Dále bylo nezbytné zabývat se spoluprací a participací aktérů regionálního rozvoje, neboť jsou základními prvky fungování místních akčních skupin, kde dochází ke

spojení různých typů aktérů a jejich kapitálu. Propojení celé teoretické části bylo uskutečněno v jejím závěru, kde se práce zabývá studiem metody LEADER, jejichž sedm principů lze považovat za shrnutí této části práce, neboť místní partnerství je považováno za základní nosný prvek rozvoje lokality.

Vlastní práce

Propojení teoretické a empirické části práce bylo uskutečněno sekundární a komparativní analýzou dat o aktivitách MAS NAD ORLICÍ v programovém období 2007-2013. Práce se zabývala významem místních akčních skupin na úrovni nadnárodní, národní a lokální. V EU ve sledovaném období existovalo průměrně 2 363 MAS, které pokrývaly 77,7 % území, a žilo v nich 27,6 % obyvatel EU. Nejvíce MAS bylo evidováno v Polsku (336 MAS) a nejméně na Maltě (3 MAS). V České republice bylo v daném období evidováno 183 MAS, jejichž rozloha pokrývala 91 % území a žilo v nich 58 % z celkových obyvatel ČR. MAS NAD ORLICÍ se nachází na pomezí Královéhradeckého a Pardubického kraje a její území zabírá 5 % rozlohy všech MAS v krajích, žije v ní 5,7 % obyvatel všech MAS v krajích a pojímá 6,2 % všech obcí začleněných v MAS v krajích.

Uvedený oddíl se dále zaměřil na místní akční skupiny jako na součást Programu rozvoje venkova ČR 2007-2013, ze kterého podpořené MAS čerpaly finanční prostředky pro rozvoj svého území. Finanční alokace tohoto programu činila 3,6 mil. EUR (cca 94 mld. Kč) a byla vyčerpána z 95 %, na základě cca 36 672 proplacených projektů. Detailněji byla analyzována čtvrtá osa tohoto programu s názvem LEADER, neboť její opatření úzce souvisela s rozvojem území podpořených MAS. Osa LEADER disponovala alokací 199 mil. EUR, ze kterých bylo vyčerpáno 88 %, které byly rozděleny mezi cca 11 633 proplacených projektů. MAS NAD ORLICÍ realizací rozvojových aktivit vyčerpala 0,037 % z celkové vyčerpané částky alokace PRV ČR 2007-2013 a 0,682 % z celkové vyčerpané částky alokace Osy LEADER. Počtem projektů realizovala MAS NAD ORLICÍ cca 0,28 % veškerých proplacených projektů v PRV ČR 2007-2013 a cca 0,855 % proplacených projektů Osy LEADER.

Následně byla provedena analýza projektů realizovaných MAS NAD ORLICÍ v programovém období 2007-2013. Sledovaná MAS realizovala celkem 117 rozvojových projektů, k jejichž podpoře byl využit program LEADER ČR 2004-2007 (7 projektů), Program rozvoje venkova ČR 2007-2013 (104 projektů), Program obnovy venkova (4

projekty), Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost (1 projekt) a Operační program Technická pomoc (1 projekt). Projekty spadající pod LEADER ČR 2007 a opatření IV.1.2 „Realizace místní rozvojové strategie“ osy LEADER PRV ČR 2007-2013 byly analyzovány podrobněji, jelikož byly spojeny s projekty realizovanými subjekty působícími na území MAS NAD ORLICÍ a reflektují tak míru zapojení jednotlivých sektorů aktérů do aktivit konaných sledovanou MAS, a to v souladu se stanoveným cílem této diplomové práce. Bylo zjištěno, že 97 % těchto projektů bylo investičního charakteru, tedy že byly využity na pořízení hmotného majetku. Dále byly tyto projekty sledovány z hlediska sektoru žadatele – nejvíce realizovaných projektů bylo uskutečněno v sektoru neziskovém (38), dále v sektoru veřejném (33) a nejméně v podnikatelském (29). Podrobněji se práce zabývala rovněž projekty realizovanými v rámci opatření IV.2.1 „Realizace projektů spolupráce“ osy LEADER PRV ČR 2007-2013, které se týkaly spolupráce MAS NAD ORLICÍ se subjekty pro ni vnějšími. Realizováno bylo celkem 10 projektů spolupráce, jejichž celková výše proplacené dotace pro MAS NAD ORLICÍ činila 9,2 mil. Kč. Spolupráce proběhla s celkem 39 partnery.

Navazující empirické šetření mělo za cíl zjistit, zda realizované rozvojové projekty v daném období byly v dostatečném množství a zda přispěly k rozvoji daného území, a také, jak probíhá spolupráce a participace uvnitř a vně sledované MAS. Empirická část práce byla vytvořena na základě polostrukturovaných rozhovorů s odborným zástupcem MAS NAD ORLICÍ a jejími členy spadajícími do podnikatelského sektoru, neboť právě podnikatelský sektor realizoval nejméně projektů a jeví se jako nejobjektivnější respondent. V oblasti realizovaných aktivit MAS NAD ORLICÍ hodnotí členové podnikatelského sektoru množství vykonaných aktivit i jejich vliv na rozvoj území kladně. I když MAS počítala s větší finanční podporou pro dané programové období, podařilo se MAS tyto prostředky efektivně využít a zrealizovat velký počet kvalitních projektů, které pozitivně ovlivnily dané území. Avšak vzhledem k velikosti území byly obdržené finanční prostředky nepoměrné a zájem o realizaci projektů nemohl být pokryt v celém rozsahu. Fungování MAS bylo hodnoceno pozitivně, což bylo přisouzeno „zapálenému“ přístupu osob, které v MAS pracují. Odborný zástupce MAS uvedl, že menší množství očekávané přidělené finanční podpory vedlo k podpoře spíše menších projektů, které však byli něčím inovativní a inspirativní.

V oblasti spolupráce probíhající uvnitř MAS NAD ORLICÍ bylo realizovanými rozhovory zjištěno, že členové podnikatelského sektoru měli zájem se do rozvojových aktivit zapojovat a své působení hodnotí jako aktivní. Existovalo však několik faktorů, které snižovali zájem o zapojení do rozvojových aktivit, což bylo například individuální prosazování vlastních zájmů a chování orgánů nadřazených MAS. Odborný zástupce uvedl, že obecně byl na začátku období spíše menší zájem o zapojení aktérů rozvoje do rozvojových aktivit, který však ke konci rostl. Zájem o zapojení byl ovlivněn tím, že MAS není v daném území ještě plně zavedena. Velká úloha v oblasti podpory zájmu o zapojení do rozvojových aktivit byla přisouzena starostům obcí, kteří odkazovali potenciální žadatele právě na MAS. Jako nejaktivnější označil odborný zástupce sektor neziskový a veřejný, sektor podnikatelský byl aktivní méně, jelikož je zde slabší informovanost o MAS a podnikatelé jsou v oblasti dotací nejistí. V oblasti příležitostí členů MAS pro zapojení do rozvojových aktivit bylo zjištěno, že příležitostí bylo dostatek a podnikatelé měli stejné podmínky jako ostatní sektory členů. Zájem podnikatelů o zapojení do rozvojových projektů byl ovlivněn očekáváním větší finanční podpory, než která byla reálně poskytována. Odborný zástupce MAS uvedl, že MAS se snažila, aby byl vytvořen dostatek příležitostí pro zapojení všech sektorů stejně. Podstatnou úlohu přisoudil kvalitě projektů, která hrála ve výběru hlavní roli. Jako nejaktivnější byl označen neziskový sektor a sektor veřejný. V oblasti vnější spolupráce uskutečněné MAS NAD ORLICÍ bylo zjištěno, že MAS patřila k jedněm z nejaktivnějších. Podstatný vliv na realizaci projektů spolupráce zde měly osobní kontakty a známosti osob působících v MAS.

Stanovený cíl diplomové práce se podařilo naplnit a lze říci, že MAS NAD ORLICÍ patří v rozvoji lokality k významným aktérům. Aktivity MAS NAD ORLICÍ přispěly k rozvoji území, avšak existuje zde stále nevyužitý potenciál pro jeho další rozvoj v podobě podpory neinvestičních projektů či spolupráci aktérů rozvoje.

Rozsah diplomové práce neumožnil zabývat se touto problematikou podrobněji, avšak pochopení principu LEADER poskytlo objektivní pohled na fungování místních akčních skupin a nastínilo možnosti rozvoje lokality se zaměřením na místní partnerství. Místní akční skupiny, jakožto společenské skupiny, představují kolektivní aktéry, avšak je důležité si uvědomit, že jejich existence závisí na aktivitě jednotlivců, bez nichž by nebylo možné, aby MAS fungovaly.

Seznam použitých zdrojů

- BERNARD, Josef. *Endogenní rozvojové potenciály malých obcí a místní samospráva*. Sociologické studie/Sociological Studies 10:1. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2010. ISBN 978-80-7330-187-3.
- BLAŽEK, Jiří, UHLÍŘ, David. *Teorie regionálního rozvoje: nástin, kritika, implikace*. 2. vyd. - přeprac. a rozš., Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1974-3.
- BINEK Jan a kol. *Synergie ve venkovském prostoru – Přístupy k řešení problémů rozvoje venkovských obcí*. Brno: Garep, 2010. ISBN 978-80-904308-4-6.
- DISMAN Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum, 2002. ISBN 978-80-246-1966-8.
- RAY, Christopher. *Towards a Meta-Framework of Endogenous Development: Repertoires, Paths, Democracy and Rights*. 2014.
- Strategický plán LEADER – „LEADER je most k rozvoji NAD ORLICÍ“*. MAS NAD ORLICÍ [on-line]. 2009-2016, [cit. 2016-02-25]. Dostupné z <<http://www.nadorlici.cz/strategicky-plan-leader.html>>.
- WADE Philip, RINNE, Petri. *Průvodce programem Leader založený na zkušenostech z Finska, Irska a České republiky*. 1. české vyd. Brno: Ústav územního rozvoje ve spolupráci s Ministerstvem pro místní rozvoj ČR, 2011. ISBN 978-80-87318-20-1.
- WOKOUN, René, MALINOVSKÝ, Jan a kol. *Regionální rozvoj (Východiska regionálního rozvoje, regionální politika, teorie, strategie a programování)*. Praha: Linde, 2008. ISBN 978-80-7201-699-0.